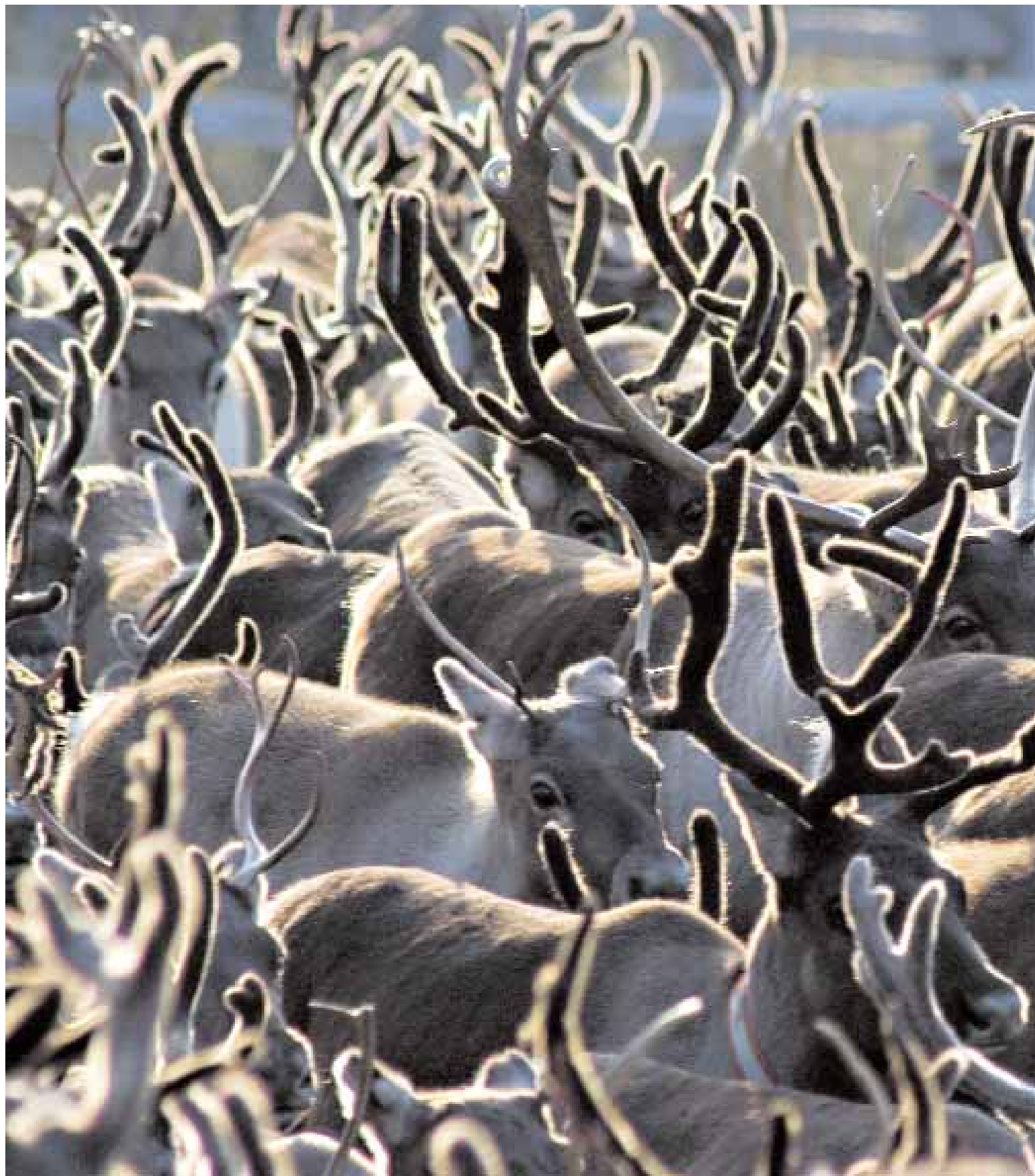

Skogsbruk och renskötsel – en grannlaga balans

CARL-HENRIK PALMÉR, *Frilansjournalist*

– **SKOGSBRUKET** och rennäringen lever på samma marker, därför måste vi samarbeta. Så enkelt är det, säger Johannes Kraft, förvaltare vid Statens fastighetsverk i Sorsele.

Johannes Kraft förvaltar nästan 110 000 hektar produktiv skog i Norr- och Västerbotten, i huvudsak inom Sorsele och Arjeplogs kommuner. Räkna man in kalfjäll, naturreservat och andra skyddade skogar består hans distrikt av 1,5 miljoner hektar. Det är drygt tre procent av Sveriges yta!

Samrådet med samebyarna är en viktig del av hans arbete.

– Jag har åtta samebyar inom distriktet, och jag lägger nog minst en månad per år på att diskutera våra planer med dem.

Det är sex fjällsamebyar, och deras renar passerar Statens fastighetsverks skogar två gånger om året. Först i april, när de är på väg upp till fjällen, och sedan i oktober-november, när de är på väg ner till vinterbeteslanden närmare kusten.

Inom distriktet finns också två skogs-samebyar som ligger i södra Norrbotten, och de har sina renar året runt på verkets skogar.

RENHAV OCH HÄNGLAV

– Visst finns det en inneboende konflikt mellan skogsbruk och rennäring, säger Johannes. Det är dumt att förneka det. Den näringsrika renlaven är renens bas-

föda under vinterhalvåret, och skogsbruket påverkar tillgången på renlav.

Det är mycket tallhedar inom Sorsele distrikt. En slutavverkning är i sig kanske inte någon katastrof, även om det blir djupare snötäcke när träden är borta och därmed svårare för renarna att komma ner till laven. Men det är markberedningen som är det stora problemet.

– Vi måste markbereda för att hjälpa de tallplantor vi sätter ut, det är så kärva marker här att merparten annars skulle dö. Men när vi rör om i marken förstörs renlaven på kanske 25–30 procent av markytan, ibland ännu mer. Och då minskar mängden renlav under ett antal år.

– De gamla granskogarna med hänglav är också viktiga för rennäringen. Renarna söker gärna skydd här när det blir busväder, och hänglaven är då ett livsviktigt nödfoder. Efter en slutavverkning tar det mycket lång tid innan det blir ny hänglavsskog på samma område, kanske 80 år eller mer. Så det gäller att tänka sig för.

Det finns ytterligare två konfliktområden mellan skogsbruk och rennäring, men de berör inte Statens fastighetsverk. Det ena är skogsgödsling. Gödslar man skogen med kväve ökar mängden blåbärsris och gräs på renlavens bekostnad (även om experterna inte är helt överens om hur stor effekten är). Men Statens fastighetsverk har valt att inte skogsgödsla –

man har skog så det räcker ändå.

Det andra är den kanadensiska contortallen. Den växer snabbare än vanlig tall och träden får ofta yviga stora kronor. Det blir täta ungskogar, där renlaven har svårt att hävda sig. En ungskog med contorta kan bli så tät att renarna har svårt att ta sig genom, och det kan påverka deras flyttmönster.

– Det finns visserligen en del äldre planteringar med contorta på distriktet, men i dag planterar Statens fastighetsverk bara vanlig tall och gran, säger Johannes.

– För balansens skull ska man kanske också säga att skogsbruket kan vara bra för rennäringen. Vi underhåller ett vägnät som inte bara kan användas för virkestransporter utan även utnyttjas vid transporter inom rennäringen, till exempel i samband med flyttning eller slakt.

– Och så kan vi erbjuda ett ekonomiskt komplement till renskötseln under sommarhalvåret. Många renskötsel företag har börjat arbeta som skogsvårdsentreprenörer åt oss och åt andra skogsföretag. Det är framförallt röjning men även plantering.

SAMRÅD

– Avverkningsplaneringen börjar i datorn. Vi har data om alla våra produktiva skogar i ett register och utifrån givna urvalskriterier sorterar vi fram en bruttolis-

ta med tänkbara slutavverkningsskogar för ett antal år framåt. Sedan går jag igenom listan och tar bort objekt som jag vet är kontroversiella. Jag har jobbat häruppe i sju år, och har efterhand lärt mig vilka områden man ska undvika. Sedan diskuterar jag listan med den aktuella samebyn och då passar vi också på att prata om andra skogsvårdsåtgärder som vi planerar.

– Ofta är det inget större problem, säger han, vi kan avverka ungefär som vi har tänkt oss. På en del marker kommer vi överens om att anpassa avverkningen, det kan handla om att markbereda på ett skonsammare sätt eller att lämna kvar extra många träd – vi lämnar ju redan nu många träd för att gynna fåglar och träd-lavar med mera.

– Men på en del marker vill samebyarna definitivt inte att skogen ska slutavverkas. Det är oftast hänglavsskogar och tallhedar längs viktiga flyttleder. Då har vi hittills alltid lyckats hitta andra områden där vi kan avverka i stället. Vi försöker lösa det så att båda parter ska bli nöjda. Jag har hittills inte haft någon formell konflikt, och jag tror ingen vill ha det. Det kostar alldeles för mycket energi.

SKOGSVÅRDSLAGEN

Det finns bestämmelser i skogsvårdslagen som reglerar balansen mellan skogsbruk och rennäring. I de delar av norra Sverige

Den näringsrika renlaven är renens basföda under vinterhalvåret. Laven innehåller ett slags stärkelse, lichenin, som djuren kan tillgodogöra sig. Den har även samlats in av bönderna för att dryga ut tamboskapens vinterfoder.

där Statens fastighetsverk bedriver skogsbruk måste man ha Skogsstyrelsens tillstånd för att få slutavverka. Sådant tillstånd får enligt lagtexten:

« ... inte meddelas om avverkningen

1. medför sådant väsentligt bortfall av renbete att möjligheterna att hålla tillåtet renantal påverkas, eller

2. omöjliggör sedvanlig samling och flyttning av renhjord. »

Det är Skogsstyrelsen som tolkar lagen, och deras beslut kan överklagas till länsrätten och sedan till kammarrätten. Det innebär att en eventuell konflikt kan ta flera år att lösa.

– Jag har ännu inte hamnat i någon sådan situation, och jag ska undvika det så långt det överhuvudtaget är möjligt, säger Johannes Kraft.

LJUS OCH MÖRK FRAMTID

Johannes Kraft ser både ljus och mörkt på framtiden. Å ena sidan hoppas han att markberedningen, som kanske är det största problemet, ska utvecklas.

– Det måste gå att få fram en metod som klarar både skogsbrukets och rennäringens önskemål – bra markberedning på de punkter där vi ska sätta plantorna, och så stora orörda partier däremellan. Med fräsning och skogssådd behöver vi kanske bara bearbeta tio procent av markytan, och det skulle vara mycket bättre för renlaven och för rennäringen.

Höet invid skogsbilvägen ska hjälpa till att uppehålla renarna invid ett hygge där avverkningen anpassats så att djuren ska ha möjlighet att beta hänglav från de fällda träden.

– Det finns också intressanta försök där man inte slutavverkar skogen på vanligt sätt, utan hugger enskilda träd och lämnar kvar träd i olika storleksklasser; det är olika former av så kallad blädning. Det här är speciellt intressant i granskogar, där man skulle kunna ha kvar hänglavsträd även efter en avverkning. Då skulle vi kunna ta ut en del virke från känsliga skogar och ändå behålla ett värde för renskötseln.

Men det finns också orosmoln.

– Vi har fortfarande ganska gott om slutavverkningsmogen skog. Men i takt med att allt fler av våra skogar blir utpe-

kade som skyddsvärda, så ökar trycket på de kvarvarande skogarna. Vi kan inte lika lätt hitta alternativ när en sameby inte vill ha en viss avverkning. Speciellt som reservaten ofta hamnar uppe på vattendelarna. Då måste vi avverka mer nere i dalarna, och där går många av de traditionella flyttlederna.

– Men vi kommer att lösa det här också, det är jag övertygad om, säger Johannes Kraft. För som sagt, skogsbruket och rennäringen lever på samma marker, och det kommer vi att göra i framtiden också. Vi måste komma överens. Och jag tycker att staten har ett speciellt ansvar som markägare. Vi måste se till helheten på ett helt annat sätt än ett privat skogsföretag. Och vi måste alltid föregå med gott exempel.

Och det gör man nog också. För enligt Inger Hellman, ordförande i Grans sameby i Västerbotten, så är det stora skillnader mellan skogsägare. En del lyssnar och är villiga att diskutera och jämkna sina planer, andra kör ett strikt formellt samråd, och sedan gör de som de vill.

– Fastighetsverket är bra att arbeta med. Framförallt uppskattar jag att de inte bara kommer med årets avverkningsplaner, utan att vi får vara med även i långtidsplaneringen. Då kan vi titta framåt och se hur rennäringen påverkas på sikt, säger hon. Det är bra. **KV**

På hösten vandrar renarna ner från fjället för att hitta vinterbete i skogslandet.